

ВЛИЯНИЕТО НА ПСИХИЧНИЯ КОНСТРУКТ „СТРАХ ОТ УНИЩОЖЕНИЕ“ ПРИ ФУНКЦИОНИРАНЕТО НА ПАЦИЕНТИ С ШИЗОФРЕННО РАЗСТРОЙСТВО

Светозар ДИМИТРОВ

Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас

БЪЛГАРИЯ, Бургас 8000,
ул. Проф. Якимов, 1

✉ svetozardimitroff@gmail.com

Резюме. Психологичният конструкт „страх от унищожение“ извежда десимволизиращата тенденция при шизофренното разстройство, фактор на слабост на Его-функциите и заплахи към вътрешно психичната кохезивност. Водеща хипотеза е, че ранни травматични преживявания се интернализират като формирани патологични модели за света, себе си и другите. Преживяванията на терор и страхове за цялостно оцеляване рефлектират в чувство на капан на замръзнали отношения в социална система и невъзможност за бягство или отскубване, чести клинични епизоди, психотична депресивност и суицидни мисли и актове.

Ключови думи: шизофренно разстройство; страх от унищожение; деперсонализация; обектни отношения; социална динамика.

Статията да се цитира по следния начин:

Димитров, Св. (2017). Влиянието на психичния конструкт страх от унищожение при функционирането на пациенти с шизофренно разстройство. *Психологични изследвания*, Том 20, Кн. 1, 2017, 219-225. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online).

© Св. Димитров, 2017

Статията е постъпила през ноември 2016

Приета за публикуване през април 2017

Публикувана през юни 2017

Авторът е прочел и одобрил окончателния вариант на ръкописа.

**INFLUENCE OF MENTAL CONSTRUCT ANNIHILATION
ANXIETY ABOUT FUNCTIONING OF PATIENTS WITH
SCHIZOPHRENIC DISORDER**

Svetozar DIMITROV

University “Prof. Dr. Assen Zlatarov” – Burgas

BULGARIA, Burgas, 8000,
1 Prof. Yakimov Street

✉ svetozardimitroff@gmail.com

Abstract. *Psychological construct “annihilation anxiety” bring out the bde-symbolysing tendency by the schizophrenic disorder, factor of weakness of Ego-functions and tgreaths¹ to internal mental cohesiveness. Basic hypothesis is that early traumatic experienceget internalized as builded pathological models for outside world, self and others. Experiences of terror and fears for surviving are reflecting in siege of frozen relationships in social system and impossibility for escaping, often clinical episodes, psychotic depression and suicidal thoughts and acts.*

Keywords: schizophrenic disorder; annihilation anxiety; depersonalization; object relations; social dynamic.

The article can be cited as follows:

Dimitrov, Sv. (2017). Vliyanieto na psihichniya konstrukt strah ot unishtozhenie pri funktsioniraneeto na patsienti s shizofrenno razstroystvo. [Influence of mental construct annihilation anxiety about functioning of patients with schizophrenic disorder]. *Psychological Research*, Volume 20, Number 1, 2017, 219-225] ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online), (in Bulgarian).

© Sv. Dimitrov, 2017

Submitted – November 2016

Revised – April 2017

Published – June 2017

The author has read and approved the final manuscript.

¹ Също.

Психологичният конструкт „страх от унищожение“, наричан още анигилиращ страх, е често срещана тема в различни психоаналитични дискурси още от творчеството на Фройд, формулирал разграничителната линия между двете форми на тревожност – автоматично – травматична и сигнална. Марвин Хървич (Hurvich 1997) в съвременната психодинамична литература е авторитетът, който настоява анигилиращата тревожност да бъде разглеждана като неизменна и по-ранно възникнала част от групата на основните тревожности в човешкия живот, описани като страх от загуба на обект, страх от загуба на обичта на обекта, страх от наказание и страх от неodobрение от страна на Свръх-Аза.

Терминът „анигиляция“ и „анигилираща тревожност“ (Hurvich 1997) се използва най-вече при заливащо разпиляно чувство на безпомощност и страх от предстояща дезинтеграция и обезличаване, при което липсва очакване, случващо се съгласно психодинамичния дискурс в обстановка на изненада и несъстоятелност на личността да организира конструктивно противодействие. Другият план на тревожността от унищожение е фокусиране около² преживяването на страх от очаквано събитие – именно обезличаването, свързано със страховете човекът да бъде погълнат и слят във фузия с друга фигура като част от ранните обектни взаимоотношения и зависимости. Страхът от унищожение е разпознаван както при психотици, така и при не-психотици. Неговата прогностична стойност в разбирането на динамиката на шизофренното разстройство нараства все повече в отчитането на спецификата на клинични феномени във водещите профили на това психично страдание.

Позицията на настоящия текст е в това, че тревожността от обезличаване при шизофрения е свързана с отпечатащи от ранни травматични междуличностни преживявания и схеми на взаимоотношения, които се

интернализират като формирани патологични модели за света, себе си и другите. Тези интернализирани травматични преживелищни модели за действителността водят до съвкупност от установени очаквания, които превръщат външното и вътрешното съществуване в болезнено и ужасено при отнасянето към другите. Динамиката на натрапливите шизофренни самоубийствени намерения се поставя във връзка с преживяването на безпомощност и постоянното поставяне³ в ролята на жертва, преследваща тревожност от унищожаване; солидаризиране с – или бягство от фантазиите за унищожение.

Хървич и Бенвенисте описват състоянието „катастрофична менталност“ (Hurvich, Benveniste et al. 1988), при което в психотичния режим на функциониране следва да проследим конструкта тревожност от унищожение в логиката на ужас от предстоящо надвиснало физическо и психично разрушение – убийствен терор и страхове около физическото и/или психичното оцеляване. Водещите дименсии около които Хървич и сътр. (Hurvich, Benveniste et al. 1988) предлагат да бъдат групирани свързаните с притеснения за оцеляването преживявания, според посоката на идентифициране са съответно: страхове от това да бъдеш погълнат; да бъдеш слят с друг, респ. размит, обхванат и просмукан от чуждо влияние или изоставен; страх от загуба на чувства на себе си като репрезентация на Селф-а; постоянни притеснения около оцеляването и наличие на апокалиптична емоционална реалност.

Клинични изследователи като Ариети (Arietti 1955), Карон (Karon & Vandebos 1981) и Сърлс (Searles 1965) и много други отчитат обособеността на изразени страхове от умирање и това човек да бъде убит във феноменологията на шизофренното разстройство, както и при други функционални психози. Бетелхайм (Bettelheim 1956), Карон и Сърлс настояват върху това,

² Фокусирането не може да е около – то е върху.

³ Себе-поставяне.

че заливащият съзнанието страх от смъртта може непосредствено да предхожда психотичната декомпенсация при шизофренията. Тази изключително примитивна тревожност от смъртта е посочена като заложената в изследването тревожност от унищожение.

Ако следваме хипотезата, че хроничните нива на тревожност са разрушителни за психологичното и физиологичното равновесие, водещи до повишен риск от патологични промени и болестни състояния, то размерът на смъртността при психиатрични пациенти трябва да отразява повишена смъртност вероятно свързана с хронични състояния на тревожност на лекуващи се в психиатрични диспансери. Изследователски открития изглеждат, че потвърждават подобна хипотеза. В студия за изследвана спрямо възрастта смъртност сред хронични пациенти и амбулаторни такива в САЩ показва⁴, че относителният риск за настъпване на смърт при психиатрични пациенти е между два пъти и половина и три пъти по – висок в сравнение с общата популация граждани. Водеща хипотеза е, че човешката болнавост, противопоставена на здравето е до голяма степен зависима от пагубни междуличностни променливи, преди всичко отнасящи се до патогенни нива на тревожност и стрес.

Фокусирайки се върху тази проблематика М. Теиксейра (Teixeira 1984) посочва, че ако конкретен индивид не може да живее повече по начина, по който е живял; ако се чувства хванат в капана на замръзнали взаимоотношения в социална система, в която не се преживява възможност за бягство или отскубване, то такъв индивид може да изпадне във физическа болест, да развие шизофрено разстройство или психотична депресия или може да предприеме самоубийствен опит. Това, което авторът настоява е, че „хората разрушават себе си като отговор на предложение, коренящо се в другите, да спрат да живеят.“ (Teixeira

1984: 378). В така представената картина психотичните хора живеят като отклик на постоянни хронифицирани напътствия да живеят по някакъв начин или какъвто и да е възможен начин. Умирането в такава логика може да бъде разгледано ползотворно като летален отговор на преживяваните натрапвани предложения. В емоцията на субекта приканването за прекъсване на живота е разположено в представата – нечие съзнателно отношение, а понякога съзнателното желание личността да не живее повече по същия начин или изобщо. В други случаи се приема, че е налице несъзнавано желание за гибел, не винаги така категорично изразено, но като цяло безразличие към по – нататъшното съществуване на съответния човек. Независимо в каква модалност съществува желанието за смърт или съответно безразличието към продължаването на съществуването, това е факт, който следва да бъде свързан със състоянието, което наричаме самоубийство. Такава личност преживява себе си като потикната да прекъсне живота си и тя се подчинява на това, а всъщност – това като че ли важи особено в юношеска възраст – е отправено посланието, че не може да се живее по същия начин, отколкото изобщо. Индивидът може да отговори на това настояване като се застреля, изгълта множество сънотворни, скочи от мост на път или под кола или влак. Друга перспектива е това да се случи много по-бавно, като личността прекратява всички свои дейности, разграждайки себе си и оставяйки се като обект на въздействие на микроби и вируси, тъй като имунната защита реално е самоизключена. Или той се самоубива като прекратява бдителността си към всички онези житейски фактори, които реално застрашават живота на човека, но които обикновено биват стопирани като увреждащо влияние в случаите на активно отношение към живота и преследване на реалистични житейски проекти и цели.

⁴ Несъгласувано изречение

При шизофренията, емпирични изследвания доказват наличието на нарушена фамилна структура, свързаност и комуникация. По-специално, при повторната демонстрация на патогенната роля на онова, което е названо като „изразена емоционалност“ (Hurvich 2003: 589), включващо критични коментари, враждебност и емоционално свръх-включване, респ. вмешателство и наличие на значителна физиологична реактивност при шизофреници настоящ живот в относителност срещу неотносителност, подкрепя психологичната ориентирана към влиянието на заобикалящата среда етиологична теория за шизофреничното разстройство. Тезата е, че патогенната фамилна структура, свързаността и комуникацията, които се наблюдават в семействата на шизофреници са онтогенетично свързани с вътрешно интроецирани стимули спрямо шизофреничната персекуторна тревожност от унищожение, както и неговите най-драматичния израз в компулсивно шизофренично суицидно намерение е подтиквано от халюцинаторни директиви и заплахи. Характерни и повтарящи се патогенни преживявания на развитието, включващи отделяне, лишения, пренебрежение, отхвърляне, враждебност, конфликти, критика, и натрапчивост в н.нар. „пред-шизофреници“ значими взаимоотношения в ранна детска възраст са интернализирани с травматичен афект и преживяване на виктимизация и безпомощност, образувайки патологичен преживелищен модел на света, на най-значимите други и на себе си. Травматичният афект, свързан с тези преживявания, води до образуването на набор от организирани очаквания, както съзнателни и несъзнателни – „фантастични структури“ (Hurvich 2003: 588), които са засилени и изопачено от регресивен резонанс на травматичното повлияване с ранни Его защити, мобилизирани срещу тези съкрушителни чувства описани при Фейърбърн, Гънтрип и Кернберг (Hurvich 1997). Тези фантастични структури, основаващи се на интернализация на травматични преживявания междуличностни са описани в психоаналитичната литература

като „интроекти“, „вътрешни преследвачи“, „лош обект“, „анти-либидно Его“ и „не-Мен“ (Hurvich 1997), заради техните злокачествени ефекти върху мисленето, чувствата и отношението към себе си и другите. Хоровиц е предоставил възпроизведени емпирични доказателства, че стресиращи събития, дори и тези с по-малко влияние, отколкото на „травма“, „да доведе до пристъпи на натрапчиви и повтарящи се мисли, че ще продължат, дори ако се противопостави чрез контролирани маневри.“ (Horovitz 1975: 34-35). Изследване на позиционирането, дискриминацията и генерализацията на осъзнатата спрямо несъзнаваната тревожност и шизофреничната тревожност, би могло да се предположи, че съзнателната и несъзнаваната тревожност от унищожение при шизофренията е свързано с поддържането на хронични високи нива на тревожност и дискриминация на увредени стимули и свръх-генерализация на стимули със степен на тревожност към ускоряване на събития от обкръжението. По същия начин, стимулирани от тревожността интрузивни и повтарящи се мисли могат да бъдат свързани с укрепването на хронично високи нива на тревожност при шизофренията, в които ужасяващи мисли, погрешни схващания, налудности и халюцинации ще предоставят мощни стимули за презареждане и обостряне на страхови реакции с автономни съпътстващи, осъзнаването на който може да стимулира допълнително дезорганизация и декомпенсация (механизъм на отрицателна обратна връзка) с течение на времето.

Във връзка с онтогенетични междуличностни преживявания на травмата и чувство на неудовлетвореност, пред-шизофреничния индивид е организиран да очаква и предвижда критика, враждебност, натрапчивост, отхвърляне и безпомощност по отношение на другите. Тези организирани очакванията на свой ред предизвикват преживяването „да си убит“ във отношенията с другите. Шизофреничната тревожност от унищожение изглежда феноменологично свързана с „травматичната“ много повече, отколкото със сигналната тревога; което

е довело до констатацията, че тя може да бъде по-точно да бъде описан като преживяване за терор. Следователно, шизофрениците могат да наблюдават собствена си чувствителност към емоционална стимулация и експлоатират социалното оттегляне като защита срещу хиперстимулация. Жестът на оттеглянето може да намали страхът от унищожение, породен във връзка с другите, като има за резултат изолация и повишена аутистичност. От друга страна, оттеглянето може рязко да засили халюцинации на осъждане, ужасяващи, недоброжелателни интернализирани фигури и фантазии, основаващи се на нарушаването на действителните травматични преживявания междуличностни и модели на отношения, което води до обостряне на тревожността от унищожение. Установено е, че шизофрениците халюцинации могат да възникнат в рамките на висока възбуда с редуцирани външни дразнители. Шизофреничната персекуторна тревожност от унищожение може следователно да създаде ужасяваща криза на т.нар. „двойна връзка“, в която нито самотата, нито събраността с другите е поносима в дилемата „потребност-страх“. Алармиращата опасност от тежко или продължително безпокойство от унищожение е, че тя може да доведе до намерение за самоубийство като единствена алтернатива за бягство от хронично преобладаващото ниво на терора. Парадоксът, че шизофреничният индивид трябва да бъде принуждаван да се самоубие в опит да избяга от заплахата или страха от предстоящото унищожаване е разбираем, имайки предвид, че непосредственото изживяване на интензивна тревожност от унищожение с нейните автономни съпътстващи (често отхвърляни като „соматични налудности“) е очевидно толкова болезнено непоносима, че самоубийството се превръща в средство за бягство от такива безкрайни терористични състояния.

Важно е да се отчете в контекста на хипотези ранната връзка между шизофреничната персекуторен страх от унищожение и натрапчивото суицидно намерение, че

данните от изследвания в американска популация (Teixeira 1984) представят степен на самоубийството на най-малко 10 на сто при извадка на шизофреници. Клиничните очаквания при шизофренично разстройство може да се характеризира с относително висок риск от самоубийство, и че пациенти, които извършват суицид, могат да направят това на по-ранна възраст.

От друга страна, обостряне на тревожността от унищожение може да мобилизира тежки и груби защитни действия на личността. Подобна картина потиска пластичността на психологичните нагласи и се превръща в подчертано непродуктивна при психотерапевтична работа. Нещо повече, възбудените нива на тревожност силно затрудняват коректното оценяване на ситуации от всекидневния живот извън терапевтичния контекст, темите на което би следвало да се насочат по време на психотерапията.

На базата на психоаналитичния клиничен опит и провежданите предимно в САЩ изследвания (Teixeira 1984) ясно може да се твърди, че менталният конструкт тревожност от унищожение като симптоматология присъства във висока степен при психотични състояния и шизофренично разстройство, както и че често се отбелязва като продромален знак на първи психотичен епизод.

Сравнявайки различни групи изследвани лица по критерий анихилираща тревожност данните са категорични в много по-високите стойности при психотични пациенти в сравнение на извадката в норма (Teixeira 1984), както и значимо по-висока тревожност при пред-психотични индивиди и лица в ранна фаза от развитието на заболяването в сравнение с хронифицирани шизофренични пациенти.

Клинично погледнато, високите нива на анихилираща тревожност се отразяват по много различни пътища, като напр. проблемност и оскъдност във възможния работен договор с такъв пациент, както и нарушаване на стила на отношения с общия обслужващ медицински персонал. В същото време независимо от начините, по

което страховете от обезличаване повлияват клиничната картина на шизофрено страдация изглежда важно да се търсят начини за намаляването на нивото на болезнен афект при описваната психиатрична суб-група. В частност психоанализата и динамичната психотерапия изглеждат много ценна възможност да се премине отвъд непосредствения болезнен опит, за да се преработват несъзнаваните процесни конфликти.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Arieti, S.** (1995). Interpretation of Schizophrenia. New York: Brunner.
2. **Bettelheim, B.** (1956). Schizophrenia as a reaction to extreme situations. *American Journal of Orthopsychiatry*.
3. **Hartmann, H.** (1953). The Metapsychology of Schizophrenia. *Psychoanal. Study Child*.
4. **Horovitz, M.** (1975). Hallucination: an information processing approach; NY.
5. **Hurvich, M.** (1997). Classics revisited: The ego in anxiety (Max Schur, 1953) and, an addendum to Freud's theory of anxiety (Charles Brenner, 1953). *Psychoanalytic Review*, 84,483-518.
6. **Hurvich, M., P. Benveniste, J. Howard, and S. Connerty** (1988). The assessment of annihilation anxiety from projective tests. Paper presented at the Conference for Psychological Testing and the Psychotherapeutic Process, Austen Riggs Center, Stockbridge, Mass.
7. **Hurvich, M.** (2003). The place of annihilation anxieties in psychoanalytic theory. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 51, 579-616.
8. **Karon, B. P., Vandenbos, G. R.** (1981). *Psychotherapy of Schizophrenia*. New York: Jason Aronson.
9. **Searles, H.** (1965). *Collected Papers on Schizophrenia and Related Subjects*. New York: International Universities Press.
10. **Teixeira, M. A.** (1984). Annihilation anxiety in schizophrenia: Metaphor or dynamic? *Psychotherapy* 21:377-381.
11. **Winnicott, D.** (1962). Ego integration in child development. In *The maturational processes and the facilitating environment*. 56-63.

REFERENCES

1. **Arieti, S.** (1995). Interpretation of Schizophrenia. New York: Brunner.
2. **Bettelheim, B.** (1956). Schizophrenia as a reaction to extreme situations. *American Journal of Orthopsychiatry*.
3. **Hartmann, H.** (1953). The Metapsychology of Schizophrenia. *Psychoanal. Study Child*.
4. **Horovitz, M.** (1975). Hallucination: an information processing approach; NY.
5. **Hurvich, M.** (1997). Classics revisited: The ego in anxiety (Max Schur, 1953) and, an addendum to Freud's theory of anxiety (Charles Brenner, 1953). *Psychoanalytic Review*, 84,483-518.
6. **Hurvich, M., P. Benveniste, J. Howard, and S. Connerty** (1988). The assessment of annihilation anxiety from projective tests. Paper presented at the Conference for Psychological Testing and the Psychotherapeutic Process, Austen Riggs Center, Stockbridge, Mass.
7. **Hurvich, M.** (2003). The place of annihilation anxieties in psychoanalytic theory. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 51, 579-616.
8. **Karon, B. P., Vandenbos, G. R.** (1981). *Psychotherapy of Schizophrenia*. New York: Jason Aronson.
9. **Searles, H.** (1965). *Collected Papers on Schizophrenia and Related Subjects*. New York: International Universities Press.
10. **Teixeira, M. A.** (1984). Annihilation anxiety in schizophrenia: Metaphor or dynamic? *Psychotherapy* 21:377-381.
11. **Winnicott, D.** (1962). Ego integration in child development. In *The maturational processes and the facilitating environment*. 56-63.